

Unik modell för boenden för personer i hemlöshet

Avsaknad av hemkänsla, flexibilitet och barnperspektiv har varit problem för sociala boenden. Göteborg har lärt av dyra misstag och kan som första svenska stad snart presentera ett funktionsprogram som ska göra framtida byggnationer funktionsdugliga för personer som lever i hemlöshet av sociala skäl. Bland annat ska boenden i industriområden fasas ut.

Boverket har ett funktionsprogram för förskolor, men hur bygger man bort otrygghet och diskriminering av personer med samsjuklighet? Göteborgs stad har tagit fram en modell som gör ett seriöst försök. På sikt förväntas det medföra vinster för socialtjänst, boende och anhöriga, inte minst genom att minska de negativa följder som dåligt anpassade sociala boenden medför.

Göteborg har lärt sig den hårda vägen. 2021 skedde ett mord och ett mordförsök på det nybyggda jätteboende som kallades *Nya tillfället*. 2022 stängdes boendet efter krav från Ivo, Inspektionen för vård och omsorg, med hänvisning till allvarliga missförhållanden. Tryggheten för såväl boende som närliggande verksamheter brast och sedan dess har både geografisk placering och storlek på boende kommit att bli kärnfrågor.

– Funktionsprogrammet är ett vägledande dokument för framtida beslut. Det kommer innebära minskade risker för att Göteborgs stad gör vissa saker i framtiden. Det är inte troligt att man i framtiden skulle bygga ett boende för hundra personer i väldigt, väldigt tungt missbruk, säger **Petter Nilsson**, som har ett uppdrag som kunskapsstöd inom hemlöshet och stadsutveckling.

Material som tål stryk

Göteborgs socialförvaltningar har mandat att bestämma om sina särskilda områden för hela staden* och den 18 december väntas Socialnämnd sydväst klubba igenom [Funktionsprogram för sociala boenden](#). Ambitionen är att säkerställa behovsförståelse och tekniska lösningar som ger god hemmiljö och riktiga förutsättningar för stöttande verksamheter.

Funktionsprogrammet handlar om byggnader, men servicen kan variera, det är alltså inget boendestödskoncept. Det är funktionshinderanpassning av byggnader, som exempel kan särskilda målgrupper ha behov av fullvärdiga kök, andra inte.

Programmet sammanställer kunskaper om målgrupper och erfarenheter från lösningar som varit mer eller mindre dåliga. Detaljförslag om materialval som tål lite stryk kommer sig till exempel av baracklösningar som inte stått pall för personer med psykos eller drogrelaterad skadegörelse, men också av tidigare lösningar med pentryn som behövt bytas i sin helhet om en kokplatta eller kylskåp gått sönder. I rekommendationerna ingår också "skalskydd" som säkerställer att obehöriga inte kan smita in osedda och att entréer till lägenheter sker genom en inre korridor och förses med säkerhetsdörr.

– Vi har haft återkommande problem med vattenskador, Personer kan till exempel somna på golvbrunnen, så nu har vi börjat installera självstängande blandare med knapp. I grunden handlar det om att det ska bli tryggare boenden som bättre möter brukarnas behov. Det blir också tryggare i närområdet, säger Petter Nilsson.

Petter Nilsson har ett uppdrag i Göteborgs stad som kunskapsstöd inom hemlöshet och stadsutveckling. Det unika förslaget har ramar för hur lägenheter ska utformas och hur gemensamma utrymmen placeras. Generellt förespråkas egna badrum och i de bostäder som är tänkta att vara långsiktiga ska man kunna laga egen mat. Alla bör ha tvättstugor med transparenta väggar och samtalsrum där boende kan tala ostört med personalen. Även utformningen av personalutrymmen tas upp, utifrån arbetsmiljömässiga hänsyn.

Vitt skilda behov

Målgruppen generellt är personer i hemlöshet med skadligt bruk

och samsjuklighet, sedan har programmet gjort sex undergrupper. En vars problematik innebär stor risk för skadegörelse och kriminalitet, en annan för personer som helt vill avstå från alkohol och droger och några som behöver en mer bostad först-liknande miljö. De med låg risknivå kan bo i villaområden, högre risk gör sig bättre i centralare delar med stängda kvarter.

Barnperspektivet får ett eget stöttande dokument och Förvaltningsrätten har kommit med en dom där staden inte ansågs ha tagit tillräcklig hänsyn. Närboende överklagade att ett boende för personer i missbruk skulle flytta in i området och rätten tog fasta på att nämnden inte vägt in barnperspektivet för de barn som blir grannar. I det aktuella fallet hann kommunen ställa in flytten av boendet av andra anledningar och därför avslogs beslutsöverklagandet, men i domen framgår att kommunen inte utrett barnets bästa och att beslutet därför stred mot lagen.

Olika barns behov

I det nya föreslagna styrdokumentet lyfts att lämpligheten att placera sociala boenden på barns väg till förskola och skola ska vägas in, beroende på vilken typ av problematik som boendet är tänkt för. Samtidigt konstateras att beroendeproblematik och "avvikande beteende" finns i ordinarie bostadsområden och att det bästa sättet att undvika oro är att ha god dialog mellan boendet och andra verksamheter, såsom skolor.

– Julbelysningen på Kallebäcks boende tycker jag säger något om hur byggnader för målgruppen kan bidra med en trevlig gatumiljö, säger Petter Nilsson. Foto: Göteborgs stad

– Det är vanligt att grannarna tar in barnperspektivet genom att hänvisa till egna barn, men i en sådan här process är det viktigt att känna till att det är bra för barn i staden att de här boendena finns. Och barn till boende är mer utsatta än närboendes barn, som ofta är resursstarka. Det är också särskilt viktigt för barn till de här personerna att deras föräldrar bor på vettiga boenden, på trygga platser, säger Petter Nilsson.

Underlaget väger också in anhöriga som kanske inte själva kommer att besöka verksamheten:

"...en vinst för barn eller barnbarn till placerade individer att deras anhöriga bor, tryggt, anständigt och integrerat i samhället då detta kan bidra till ökad trygghet och välmående för barnet." skriver förvaltningen.

Inga industriområden

I materialet finns en vägledande tabell med antal platser som är lämpliga för de olika målgrupperna. Personer som *"ofta har en alternativ världssyn och samtidigt stor integritet"* har idag inga särskilt utsedda boenden men det är en målgrupp som behöver bo max tre på samma ställe, de behöver ha fristående hus, nära få andra byggnader. Personer i akuttläge och utredningsfas kan vara uppemot 25 personer på samma plats. Vägledningen innebär inte att staden kommer stänga befintliga lösningar, utan ska bli en grund för att utveckla utbudet över tid.

Hemkänsla och flexibilitet betonas för att de boende ska kunna leva ett gott liv, även om behoven förändras över tid. Traditionellt sett har boenden inhysts i områden där de *"inte stör"*, det vill säga industriområden eller avlägsna hörn. Det är då inte de boendes trygghet som tagits i beaktande utan omgivningens.

– Ingen vill ha boenden för hemlösa som granne och vi får ofta frågan *"varför just här"*. Tidigare har vi inte haft någon pedagogisk modell för att förklara det, nu har vi en tydligare modell av vad som är bättre eller sämre områden, även om det kanske inte motsvarar allmänhetens bild av det, säger Petter Nilsson.

Funktionsprogrammet konstaterar att kvinnor och transpersoner i målgruppen ofta är våldsutsatta och både kan behöva placeras skilt från andra boenden, samt bör slippa att placeras på avsides platser utan god kollektivtrafik.

Hanna Strömbom

* 2020 ombildade Göteborg sina stadsdelar till fackförvaltningar, men fyra socialförvaltningar som har speciella ansvarsområden, blev kvar.